

Mitjana era en gran part artificial ho podem deduir indirectament de la grafia *abdós*, *abdues*, que ensopeguem tan sovint en els mss. dels S. xv —veg. l'article *ambdós*— com sigui que una reducció fonètica de *-md-* o fins *-mbd-* a *-bd-* és sense precedents i seria oposada a totes les tendències fonètiques del català.

Tanmateix *ab* és el que volien mantenir encara els cenacles floralescs, de manera que quan Pin i Soler en un article dels anys 1870 provà de modernitzar-ho escrivint *amb*, això degué «fer escàndol»: els literats no van imitar-lo, i calgué l'actitud revoltosa de la gent de «L'Avenç» perquè guanyés terreny des de 1890 aquesta reforma; de moment, fins al primer decenni del 1900, encara escrivien *am* davant consonant i només davant vocal *amb*, fins que l'I.E.C. decidí simplificar-ho en promulgar les Normes.

No tractarem ací de les variants locals, qüestió pertanyent a un tractat de Dialectologia. La forma després valenciana, *en*, confusional, es revela existent ja en diversos llocs del domini lingüístic (també en textos molt nòrdics del Princ.), mitjançant testimonis esporàdics sigui directes, sigui, per ultracorrecció, *amb* intrús en lloc de *en*, ja de vegades en fonts medievals. Entre els valencians això ja es devia generalitzar molt en el S. xvi, puix que veiem com fins un literat tan conscient del seu llenguatge com Joan Timoneda (tot mantenint l'arcaica 1.ª persona sense *-e*) hi queia a mitjan segle: «Tota la nit, qu'en vós estich / he somiat; / y quant recort sol, sens abrich, / trobe-m burlat ---» (*Bella de vós só enamorós...*, BRAE v, 508).

En el S. xix la distinció entre *en* «valencià» i *am(b)* «català» tendia a quedar fixada i fins vinculada al límit en el riu de la Sénia, per bé que encara durant molt de temps *en* fou la forma tortosina (així en el catecisme dialectal del bisbe tortosí Rocamora, BDLC vii, 1912, 119). En la zona central valenciana quedava memòria de l'ús vell de *am* en alguna família de llenguatge conservador (se'n feia eco l'escriptor Badenes i Dalmau), o bé en alguna vall extrema, fins davant vocal, *am ella*, *am al Sr. Rector*, a Tàrbena (BDLC x, 1918, 175), si bé cal tenir en compte que això allà dependria també de l'origen mallorquí dels repobladors de princ. S. xvii. Avui la forma confusional ha quedat definitivament superada en la grafia de la llengua literària dels valencians com pertot (no en la parlada).

Per la resta, em referiaré sobretot de la bibliografia: pel català els treballs de Gulsoy i Cases; de més a més, AMAlcover, BDLC ix, 1916, 148-158; Calveras, AORBB i, 1928. Per al conjunt gallo-romànic i llatí-vulgar, E. Richter, ZRPb. xxvi, 1903, 532-551 (reaccionant davant un famós i audaç treball de Mohl); Huber, ZRPb. xxx, 583-4; Gamillscheg XLIII, 1923, 515, que amb molta raó rebutja una fantàstica explicació tabúística i homonímica de Wartburg; Graur, BSLP xxxiii, 225-298 (cf. M. Roques, Rom. LIX, 468-469).

La gran qüestió fóra saber quan, com i per què el llatí CUM fou reemplaçat per APUD en la llengua par-

lada de la Gàl·lia i del Conventus Tarraconensis: ço que ha donat lloc a la preposició *ab* substituïda de CUM en occità i català, i a *o*, *od*, del francès antic (probablement també el fr. mod. *avec*, a l'Edat Mitjana només adverbial, *avuec* 'amb això', que segurament és també resultat d'una pronúncia ràpida AP(U)-HOC, deguda al fort desgast d'una combinació tan freqüent i colloquial, i no pas la forçada etimologia AB HOC que alguns hi volgueren veure). Ens consta filològicament que això ja havia començat des de molt d'hora: fins un literat tan savi com el merovingi Gregori de Tours hi queia quan es distreia: «Iudaei filius, cum apud christianos pueros ad studia litterarum exerce-retur ---» (p. 15, Martinus, 9). Diversos erudits n'han assenyalat proves en el baix llatí de les Gàl·lies des de les dates més arcaïques: P. Geyer, ALLG II, 26-33; Pirson en registra en pamflets del S. vii, apèndix a les Fórmules de Sens (*Mélanges Wilmotte* II, 1909, 485-522); Cornu, ALLG XIII, 287, en l'aquità Sulpici Sever, i en el pseudo-plautí *Querolus*; també, més ambigu, en el gal Salvià, que almenys precisament amb aquesta ambigüïtat, podrien donar suport al supòsit que es passà de 'apud' a 'cum' per un malentès.

Hi ha, però, l'explicació de diversos lingüistes seriosos, segons els quals pogué haver-hi calc d'una ambigüïtat que existia en el cèltic continental d'aquests territoris, abans de la romanització. Sembla, en efecte, com ja intuï i posà fortament de relleu Mohl, que el gal KON (germà indoeuropeu del ll. CUM) tenia tant el valor de 'apud' com el de 'cum'; Graur, amb aplaudiment de Roques, es declara francament per l'explicació substràtica; i G. Devoto (*Storia della lingua di Roma*, 304-6) en dóna com a indicatiu indirecte l'ús del kymri, on la preposició *kant* assumeix moltes diverses funcions prepositives (= ll. *ad*, *ab*, i també *apud* tant com *cum*). No ens internarem més en aquestes obs-cures qüestions, que hem de reservar per a dies en què s'hagin trobat més nombrosos textos gals, i més llargs i clars, que no en disposem avui.

AMBAGES, 'circumloquis', pres del ll. *ambāges* f. pl. 'marrades, sinuositats', derivat de *agere* 'conduir' més el prefix *amb-* 'entorn'; a penes s'ha usat mai en català (manca fins en els diccs. del S. xix), si bé ja se'n va servir a princ. S. xv, A. Febrer, traductor de Dante en el seu mal «llenguatge» artificial i improvisat.

AMBAIXADA, pres de l'oc. ant. *ambaissada* 'encàrrec', 'ambaixada', que provenia en última instància del gal AMBACTOS 'servidor', per conducte del germànic (gòt. *andbabi* 'funció, col·locació d'alguí', 'servei', ags. *ambibt*, a-al. ant. *ambabt*, al. *amt*) o del b. ll. *ambactia*. □ 1.ª doc.: 1398, Turmeda.

La parella *ambaixada-ambaixador* en les seves correspondències comunes a les diverses llengües romàniques (incloent-hi l'anglès, on és manlleu, si bé no recent, del romànic) ha resultat en definitiva d'influències recíproques entre elles, influències que han comportat moviments de vaivé, des de França a Itàlia i